

การศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอม บนเฟซบุ๊ก ของประชากรในจังหวัดภูเก็ต A Study of Fake News Perception on Facebook among the Population in Phuket Province

ดวงรัตน์ โกยกิจเจริญ^{*1} วีระพล สุขสมบุญ¹ นันทวัฒน์ กุลดี² และ วีระยุทธ รักทองจัน²
Doungrat Koykijcharoen^{*1} Veeraphon Suksomboon¹ Nantawat Kooldee² and Veerayut Raktongchan²

อาจารย์สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต^{*1}

Faculty Member, Business Computer, Faculty of Management Science, Phuket Rajabhat University^{*1}

นักศึกษาปริญญาตรี สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต²

Undergraduate Student, Business Computer, Faculty of Management Science, Phuket Rajabhat University²

*Corresponding author, e-mail: doungrat.k@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook ของประชากรในจังหวัดภูเก็ต 2) พฤติกรรมการตอบสนองของประชากรต่อข่าวปลอมบน Facebook และ 3) วิธีการรับมือ การตรวจสอบ และอุปสรรคที่ประชากรใช้ในการจัดการข่าวปลอมบน Facebook กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 385 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 21–30 ปี ใช้งาน Facebook เป็นประจำเฉลี่ยวันละ 3–5 ชั่วโมง และมักใช้งานในช่วงเย็นถึงกลางคืน พบข่าวปลอมประเภทข่าวการเมืองมากที่สุด โดยส่วนใหญ่มักได้รับข้อมูลจากเพื่อนหรือคนรู้จัก ด้านการตอบสนองต่อข่าวปลอมบน Facebook พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยผู้ตอบแบบสอบถามมักตรวจสอบแหล่งข่าวก่อนเชื่อหรือแชร์ และติดตามสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม ยังพบการแชร์ข่าวโดยไม่อ่านรายละเอียดครบถ้วนเป็นบางครั้ง สำหรับวิธีการรับมือและตรวจสอบข่าวปลอม พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยนิยมตรวจสอบข้อมูลจากสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ ขณะที่อุปสรรคสำคัญที่สุด คือ ไม่มีเวลาในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนเผยแพร่หรือแชร์ต่อ ผลการศึกษานี้ สามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางรณรงค์ ส่งเสริม และพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ข่าวปลอม Facebook พฤติกรรมการรับรู้และการตอบสนอง อุปสรรคในการจัดการข่าวปลอม

Abstract

The objectives of this research were to examine: (1) perceptions of fake news on Facebook among the population in Phuket province; (2) behavioral responses to fake news on Facebook; and (3) coping strategies, verification methods, and challenges in managing fake news on Facebook. The sample consisted of 385 residents of Phuket province, selected using stratified random sampling. Data were collected using questionnaires and analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results revealed that the majority of respondents were aged 21–30 years, used Facebook regularly for an average of 3–5 hours per day, and primarily accessed the platform during the evening to late night. Political news was identified as the most common type of fake news encountered, with information mainly received from friends or acquaintances. Behavioral responses to fake news on Facebook were found to be at a high level; respondents typically verified sources before believing or sharing information and followed credible media outlets. However, occasional sharing of news without

thoroughly reading the full details was observed. In terms of coping and verification methods, the level was also high, with a preference for checking information from reliable news organizations. The most significant obstacle was a lack of time to verify news accuracy before sharing or forwarding. These findings can be applied to establish guidelines for campaigns and to promote the development of digital media literacy skills, thereby enhancing their effectiveness in the digital era.

Keywords: Fake News, Facebook, Awareness and Response Behavior, Obstacles in Fake News Management

บทนำ

ในยุคดิจิทัล โซเชียลมีเดียได้กลายเป็นช่องทางหลักในการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของประชาชน โดยเฉพาะ Facebook ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้งานจำนวนมากในประเทศไทย (ปริวัตร บุพศิริ, 2564) ความสะดวกและรวดเร็วในการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว แม้จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข่าวสาร แต่ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ข่าวปลอมแพร่กระจายได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการรับรู้ ความเชื่อ และการตัดสินใจของประชาชน รวมถึงความเชื่อมั่นของสังคมโดยรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาข่าวปลอมมักอธิบายผ่านทฤษฎีการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy Theory) Potter (2008) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการรับรู้และการตอบสนองต่อสื่อ โดยเฉพาะในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ข้อมูลสามารถถูกสร้าง ดัดแปลง และเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว หากผู้รับสารขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ อาจนำไปสู่การเชื่อหรือเผยแพร่ข่าวปลอมโดยไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมการรับรู้และการตอบสนองต่อข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ มีความแตกต่างกันตามลักษณะของบุคคลและประสบการณ์ในการใช้สื่อ งานวิจัยของ ปริวัตร บุพศิริ (2564) พบว่า ผู้ใช้ Facebook ในกลุ่มเจนเนอเรชันต่าง ๆ มีพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และมักใช้การตรวจสอบความสมเหตุสมผลของข่าวก่อนแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม ยังพบพฤติกรรมการตอบสนองต่อข่าวปลอมในรูปแบบการกดถูกใจและการแชร์ข่าวที่มีเนื้อหายั่วอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่า การรับรู้ข่าวปลอมไม่ได้หมายความว่า ผู้ใช้จะสามารถหลีกเลี่ยงการตอบสนองต่อข่าวปลอมได้อย่างมีประสิทธิภาพเสมอไป

นอกจากนี้ งานวิจัยของ เสาวภาคย์ รัตนพงศ์ (2563) ระบุว่า ข่าวปลอมที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ในประเทศไทย มีความหลากหลายทั้งในด้านแหล่งที่มาและรูปแบบการนำเสนอ เช่น ข่าวจากเว็บไซต์ทั่วไป แฟนเพจ Facebook หรือแอปพลิเคชันไลน์ โดยข่าวปลอมมักใช้ภาษาที่กระตุ้นอารมณ์ อ้างอิงแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ และออกแบบเนื้อหาให้ดึงดูดความสนใจเพื่อกระตุ้นการแชร์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ผู้ใช้สื่ออาจตอบสนองต่อข่าวปลอมโดยไม่ทันได้ตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบ อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการศึกษาข่าวปลอมในภาพรวม หรือศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะบางกลุ่ม เช่น นักศึกษา หรือผู้ใช้งานในระดับประเทศ ขณะที่การศึกษาที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมการรับรู้ การตอบสนอง วิธีการรับมือ การตรวจสอบ และอุปสรรคในการจัดการข่าวปลอม ในระดับพื้นที่เฉพาะยังมีจำกัด โดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นจังหวัดท่องเที่ยวสำคัญ มีประชากรหลากหลายกลุ่ม และมีการใช้งาน Facebook อย่างแพร่หลาย ช่องว่างดังกล่าวทำให้ยังขาดข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการและป้องกันปัญหาข่าวปลอมในบริบทพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมการรับรู้และการตอบสนองต่อข่าวปลอมบน Facebook ของประชากรในจังหวัดภูเก็ต รวมถึงวิธีการรับมือ การตรวจสอบ และอุปสรรคในการจัดการข่าวปลอม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ และพัฒนาการจัดการปัญหาข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook ของประชากรในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองของประชากรในจังหวัดภูเก็ตต่อข่าวปลอมบน Facebook ได้แก่ การกดถูกใจ แชร์ แสดงความคิดเห็น หรือรายงานข่าว
3. เพื่อศึกษาวิธีการรับมือ การตรวจสอบ และอุปสรรคที่ประชากรในจังหวัดภูเก็ตใช้ในการจัดการกับข่าวปลอมบน Facebook

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้งาน Facebook ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่แสดงจำนวน ผู้ใช้งาน Facebook ในระดับจังหวัดโดยตรง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Cochran (1953) ซึ่งเหมาะสมสำหรับกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยผู้วิจัยเผยแพร่แบบสอบถามผ่าน Google Form และกระจายลิงก์แบบสอบถามผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook ส่วนบุคคล กลุ่ม Facebook ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต รวมถึงการส่งต่อผ่านผู้ใช้งานในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอมีโอกาสเข้าถึงแบบสอบถามอย่างทั่วถึง

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในจังหวัดภูเก็ต

อำเภอในภูเก็ต	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
1. อำเภอเมืองภูเก็ต	244,888	228
2. อำเภอกะทู้	78,742	74
3. อำเภอถลาง	110,432	83
รวม	434,062	385

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารและการรับรู้ข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ จากแนวคิดของ Wardle, & Derakhshan (2017) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 5 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ 2) พฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook 3) พฤติกรรมการตอบสนองต่อข่าวปลอมบน Facebook 4) วิธีการรับมือและตรวจสอบข่าวปลอม และ 5) อุปสรรคในการจัดการกับข่าวปลอม บน Facebook

การตรวจสอบเครื่องมือ

เพื่อให้แบบสอบถามมีคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามใน 2 ด้าน คือ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยดำเนินการดังนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไปถือว่าสามารถนำไปใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งทุกข้อคำถามของแบบสอบถามนี้ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

2. การหาความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เพื่อประเมินค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ หากได้ค่ามากกว่า .70 (Cortina, 1993; Schmitt, 1996) ถือว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นเพียงพอที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้และจากการทดสอบแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .91

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form และเผยแพร่ลิงก์แบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ทั้ง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอกะทู้ และอำเภอถลาง โดยให้เพื่อนและคนรู้จักช่วยกระจายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ Line โดยเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 385 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook และกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามตามมาตรฐานค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ (Cooper, & Schindler, 2006) ดังนี้ 4.21 – 5.00 = ระดับมากที่สุด 3.41 – 4.20 = ระดับมาก 2.61 – 3.40 = ระดับปานกลาง 1.81 – 2.60 = ระดับน้อย และ 1.00 – 1.80 = ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี มีสถานภาพโสด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook ของประชากรในจังหวัดภูเก็ต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้งาน Facebook เฉลี่ยวันละ 3-5 ชั่วโมง (ร้อยละ 46.5) มักใช้งานในช่วงเย็นถึงกลางคืน (18.01-24.00 น.) (ร้อยละ 74.8) และเข้าใช้งานวันละครั้ง (ร้อยละ 47.0) ติดตามเพจหรือกลุ่มข่าวสารสัปดาห์ละหลายครั้ง (ร้อยละ 62.6) พบเจอข่าวปลอมประเภทข่าวการเมืองมากที่สุด (ร้อยละ 26.7) โดยมีแหล่งที่มาจากเพื่อนหรือคนรู้จัก (ร้อยละ 46.0) นอกจากนี้ มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกับข่าวบน Facebook ในระดับปานกลาง โดยมักแชร์ข่าว (ร้อยละ 59.2) และกดไลค์หรือแสดงความคิดเห็นบางครั้ง (ร้อยละ 57.4) ขณะเดียวกัน พบว่า มักตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวบ่อยครั้ง (ร้อยละ 44.7) ติดตามเพจหรือบุคคลที่น่าเชื่อถือ (ร้อยละ 54.8) และใช้ Facebook เป็นแหล่งข่าวหลัก เมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญ (ร้อยละ 55.1) อย่างไรก็ตาม ยังพบการแชร์ข่าวโดยไม่อ่านรายละเอียดครบถ้วนเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 60.5)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองของประชากรในจังหวัดภูเก็ตต่อข่าวปลอมบน Facebook เช่น การกดไลค์ แชร์ แสดงความคิดเห็นหรือรายงานข่าว

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามพฤติกรรมการตอบสนองต่อข่าวปลอมบน Facebook

พฤติกรรมการตอบสนองต่อข่าวปลอมบน Facebook	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
การมีส่วนร่วมกับข่าวปลอม	2.75	0.637	ปานกลาง
การรายงานและปฏิเสธข่าวปลอม	3.44	0.456	มาก
การตรวจสอบก่อนตอบสนอง	3.88	0.552	มาก
การสื่อสารต่อสังคม	3.66	0.568	มาก
พฤติกรรมการเพิกเฉย	3.71	0.593	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.44	0.370	มาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า พฤติกรรมการตอบสนองของประชากรในจังหวัดภูเก็ตต่อข่าวปลอมบน Facebook โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ด้าน และระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การตรวจสอบข่าวก่อนตอบสนอง (ค่าเฉลี่ย 3.88) รองลงมา คือ พฤติกรรมการเพิกเฉยต่อข่าวปลอม (ค่าเฉลี่ย 3.71) การสื่อสารต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.66) และการมีส่วนร่วมกับข่าวปลอม (ค่าเฉลี่ย 2.73) อยู่ในระดับปานกลาง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาวิธีการรับมือ การตรวจสอบ และอุปสรรคที่ประชากรในจังหวัดภูเก็ตใช้ในการจัดการกับข่าวปลอมบน Facebook

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามวิธีการรับมือและตรวจสอบข่าวปลอมบน Facebook

วิธีการรับมือและตรวจสอบข่าวปลอมบน Facebook	\bar{X}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
ตรวจสอบข้อมูลกับสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ	3.99	0.571	มาก
การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือ	3.44	0.456	มาก
การสอบถามและขอข้อมูลเพิ่มเติม	3.88	0.552	มาก
การตัดสินใจด้วยตนเอง	3.66	0.568	มาก
การป้องกันระยะยาว	3.71	0.593	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.44	0.370	มาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า วิธีการรับมือและการตรวจสอบข่าวปลอมของประชากรในจังหวัดภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยวิธีการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การตรวจสอบข้อมูลกับสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ (ค่าเฉลี่ย 3.99) รองลงมา คือ การสอบถามและขอข้อมูลเพิ่มเติม (ค่าเฉลี่ย 3.88) และการป้องกันระยะยาว (ค่าเฉลี่ย 3.71) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามอุปสรรคในการจัดการกับข่าวปลอม บน Facebook

อุปสรรคในการจัดการกับข่าวปลอม บน Facebook	\bar{X}	S.D.	ระดับปัญหา
1. ขาดเวลาในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนเผยแพร่หรือแชร์ต่อ	4.26	0.610	มากที่สุด
2. ขาดทักษะหรือความรู้ในการแยกแยะข่าวจริงและข่าวปลอม	3.64	1.186	มาก
3. ข่าวปลอมมีความน่าสนใจหรือดึงดูด ทำให้ยากต่อการตัดสินใจ	3.52	1.023	มาก
4. จำนวนข่าวปลอมมีมากเกินไป จนไม่สามารถติดตามและจัดการได้ทั้งหมด	3.47	1.103	มาก
5. ผู้ใช้ส่วนใหญ่ไม่สนใจตรวจสอบความถูกต้องของข่าว	3.40	1.190	มาก
6. การจัดการข่าวปลอมของ Facebook ยังไม่ชัดเจนหรือไม่เพียงพอ	3.64	1.052	มาก
7. ความคิดเห็นหรือความเชื่อส่วนบุคคลมีผลต่อการยอมรับหรือแชร์ข่าวปลอม	3.63	1.060	มาก
8. แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้มีจำกัด ทำให้ยากต่อการยืนยันความถูกต้องของข่าว	3.32	1.096	มาก
9. การแจ้งข่าวปลอมหรือรายงานข่าวปลอมใช้เวลานานหรือยุ่งยาก	3.42	1.065	มาก
10. ข่าวปลอมถูกแชร์ต่ออย่างรวดเร็ว ทำให้การควบคุมและจัดการเป็นไปได้ยาก	3.63	0.982	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.60	0.368	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า อุปสรรคในการจัดการกับข่าวปลอมบน Facebook ของประชากรในจังหวัดภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การขาดเวลาในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนเผยแพร่หรือแชร์ต่อ (ค่าเฉลี่ย 4.26) รองลงมา คือ การขาดทักษะหรือความรู้ในการแยกแยะข่าวจริงและข่าวปลอม และการจัดการข่าวปลอมของ Facebook ยังไม่ชัดเจนหรือไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.64) ความคิดเห็นหรือความเชื่อส่วนบุคคลที่มีผลต่อการยอมรับหรือแชร์ข่าวปลอม และข่าวปลอมถูกแชร์ต่ออย่างรวดเร็วทำให้การควบคุมและจัดการเป็นไปได้ยาก (ค่าเฉลี่ย 3.63) ตามลำดับ

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook ที่สะท้อนถึงความระมัดระวังในการรับข่าวสาร โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าว ติดตามเพจหรือบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ และใช้ Facebook เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญ แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้งานมีการพิจารณาข้อมูลก่อนการเชื่อหรือการเผยแพร่ข่าวสารในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า มีการแชร์ข่าวโดยไม่อ่านรายละเอียดครบถ้วนเป็นบางครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้ข่าวปลอมยังคงมีข้อจำกัดอยู่ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ นันทิกาน หนูสม และ วิโรจน์ สุทธิสีมา (2562) ที่พบว่า ผู้ใช้งาน Facebook ในประเทศไทยมีแนวโน้มตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวก่อนการรับข้อมูล โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้งานที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นประจำ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการตระหนักถึงผลกระทบของข่าวปลอมที่มีต่อสังคม ทำให้ผู้ใช้งานมีความระมัดระวังมากขึ้นในการรับและเผยแพร่ข่าวสารบน Facebook อย่างไรก็ตาม การที่ยังพบพฤติกรรมแชร์ข่าวโดยไม่ตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้อย่างรอบด้านและลดผลกระทบจากการแพร่กระจายของข่าวปลอมในสื่อสังคมออนไลน์ และผลการศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อข่าวปลอมบน Facebook พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมการเพิกเฉยต่อข่าวปลอม ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มในการหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมกับข่าวที่ขาดความน่าเชื่อถือ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนม คลีฉายา, พยุง มีสัง, งามอาจ อุ่นอนันต์ และ กมลรัตน์ กิจรุ่งไพศาล (2565) ที่ศึกษาการตอบสนองและการตรวจสอบข่าวปลอมของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มักตั้งคำถามกับข่าวสาร ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเลือกไม่ส่งต่อข่าวปลอม แม้ในบางกรณีจะเคยหลงเชื่อข่าวจากการอ่านเพียงพาดหัวข่าวหรือข้อมูลบางส่วน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณและความพยายามในการลดผลกระทบของข่าวปลอมในสังคม โดยผู้ใช้อีกมีแนวโน้มตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือก่อนตัดสินใจเชื่อหรือเผยแพร่ข่าวสาร การสอบถามและขอข้อมูลเพิ่มเติม รวมถึงการตัดสินใจด้วยตนเอง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรวิสัย สมสวัสดิ์ (2565) ที่พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ซึ่งมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับดี จะมีพฤติกรรมการตรวจสอบแหล่งที่มา เปรียบเทียบข้อมูล และไม่เชื่อข่าวทันทีที่พบบน Facebook ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงในการหลงเชื่อข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์

ผลการศึกษา ยังพบว่า อุปสรรคในการจัดการกับข่าวปลอมบน Facebook อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการไม่มีเวลาในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนเผยแพร่หรือแชร์ต่อ รวมถึงการขาดทักษะและความรู้ในการแยกแยะข่าวจริงและข่าวปลอม อีกทั้งข่าวปลอมมักมีลักษณะที่น่าสนใจและดึงดูดความสนใจ ส่งผลให้การตัดสินใจตรวจสอบข้อมูลทำได้ยากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรรณวดี ชัยกิจ (2563) ที่ศึกษาผลกระทบของการแพร่กระจายข่าวปลอมเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ในประเทศไทย พบว่า ข้อจำกัดด้านเวลา ทักษะ และความเข้าใจของผู้ใช้ เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การจัดการข่าวปลอมเป็นไปอย่างยากลำบาก และมีพฤติกรรมการรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook ที่แสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบข้อมูลก่อนเชื่อและการตระหนักถึงผลกระทบของข่าวปลอมต่อสังคม โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมักตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าว ติดตามเพจหรือบุคคลที่น่าเชื่อถือ และใช้ Facebook เป็นแหล่งข่าวสารเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญ ผลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นแนวโน้มของการรับรู้ข่าวสารที่สอดคล้องกับแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ในด้านการคิดวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กรรพิตา อ่วมเลิศ (2566) ที่เสนอว่า การส่งเสริมการตรวจสอบข้อมูลและการคิดวิเคราะห์สามารถช่วยพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ประชากรในจังหวัดภูเก็ตมีพฤติกรรมรับรู้ข่าวปลอมบน Facebook อยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่มักใช้งาน Facebook ในช่วงเวลาค่ำ และพบข่าวปลอมด้านการเมืองจากเพื่อนหรือคนรู้จักเป็นหลัก ผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มตรวจสอบข้อมูลก่อนเชื่อหรือแชร์ข่าวสาร และให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวที่มีความน่าเชื่อถือ ด้านพฤติกรรมตอบสนองต่อข่าวปลอมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความตระหนักรู้และความระมัดระวังในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ วิธีการรับมือและตรวจสอบข่าวปลอม เช่น การตรวจสอบข้อมูลจากสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือและการใช้วารณญาณส่วนบุคคล อยู่ในระดับมากเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การไม่มีเวลาและทักษะในการตรวจสอบความถูกต้องของข่าว ซึ่งอาจส่งผลให้บางส่วนมีโอกาสแชร์ข่าวปลอมโดยไม่ตั้งใจ โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชากรในจังหวัดภูเก็ตมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับที่ดี แต่ยังคงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านการตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมมือกับสื่อมวลชนและสถาบันการศึกษา จัดโครงการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Media Literacy)” เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะในการตรวจสอบข่าว ป้องกันการหลงเชื่อ และสามารถรายงานข่าวปลอมได้อย่างถูกวิธี
2. Facebook และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ควรพัฒนาระบบตรวจสอบข่าวปลอมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การแสดงสัญลักษณ์เตือน (Warning Label) หรือการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข่าวที่ถูกต้อง เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถแยกแยะข่าวปลอมได้ง่ายขึ้น
3. สื่อมวลชน ควรมีบทบาทในการนำเสนอข่าวที่ตรวจสอบแล้ว พร้อมทั้งจัดทำเนื้อหาที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย เพื่อแข่งขันกับข่าวปลอมที่มักใช้เนื้อหากระตุ้นอารมณ์
4. สถาบันการศึกษา ควรบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อและข่าวปลอมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เพื่อปลูกฝังทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ข่าวสารตั้งแต่เยาวชน
5. ประชาชนควรมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งโดยการสร้างกลุ่มเครือข่ายหรือชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลตรวจสอบข่าว และให้คำแนะนำเกี่ยวกับข่าวปลอมแก่กันและกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยเพิ่มความระมัดระวังลดการแพร่กระจายข่าวปลอม และสร้างวัฒนธรรมการบริโภคสื่ออย่างรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในอนาคตควรศึกษาพฤติกรรมรับรู้ข่าวปลอมโดยแยกตามช่วงวัย หรือปัจจัยด้านประชากรศาสตร์อื่น ๆ เช่น ระดับการศึกษาและอาชีพ เนื่องจากพฤติกรรมรับรู้ข่าวปลอมของประชาชนในแต่ละช่วงวัยอาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้สามารถอธิบายผลการวิจัยได้อย่างชัดเจนและเจาะลึกมากยิ่งขึ้น
2. ควรนำสถิติวิเคราะห์เชิงอนุमानมาใช้ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เนื่องจากการใช้ค่าเฉลี่ยในการแปลผลข้อมูล อาจไม่สามารถสะท้อนพฤติกรรมรับรู้ข่าวปลอมในเชิงลึกได้ครบถ้วน การใช้สถิติเชิงอนุमानจะช่วยเพิ่มความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรรทิตา อ่วมเลิศ, สุมาลี เชื้อชัย และ ตติชัย สุธาชินโบล. (2566). การส่งเสริมผู้เรียนให้รู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเพื่อรับมือกับความเสี่ยงของโลกดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 36(1), 1–14.
- นันทิกา หนูสม และ วิโรจน์ สุทธิสีมา. (2562). ลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 37(1), 37–61.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- ปรีวัตร บุพศิริ. (2564). รูปแบบพฤติกรรมกรับข่าวสารออนไลน์และบนเฟซบุ๊กของคนเจนเอเรชั่นเอ็กซ์และวาย. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 25(3), 168–183.
- พนม คลีฉายา, พยง มีสัง, งามอง อุ่นอนันต์ และ กมลรัตน์ กิจรุ่งไพศาล. (2565). การตอบสนองและการตรวจสอบข่าวปลอมของประชาชน. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 40(1), 1–32.c
- พรรณวดี ชัยกิจ. (2563). *สถานการณ์และผลกระทบของการแพร่กระจายข่าวปลอมที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด -19) และมาตรการป้องกันในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรวิสัย สมสวัสดิ์. (2565). *การรู้เท่าทันสื่อโซเชียลมีเดียของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสาวภาคย์ รัตน์พงศ์. (2563). การศึกษาลักษณะของข่าวปลอมที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ในประเทศไทยและแนวทางการรับมือ. *วารสารนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน*, 8(1), 101–118.
- Cochran, W. G., Mosteller, F., & Tukey, J. W. (1953). Statistical problems of the Kinsey report. *Journal of the American Statistical Association*, 48(264), 673–716.
- Cooper, D.R., & Schindler, P.S. (2006). *Business Research Methods* (9th ed.) McGraw-Hill, USA.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98–104.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Aspen Institute.
- Potter, W. J. (2008). *Media Literacy* (9th ed.). SAGE Publications.
- Schmitt, N. (1996). Uses and abuses of coefficient alpha. *Psychological Assessment*, 8(4), 350–353.